DOI: 10.31359/2079-6242-2022-44-115
УДК 343.9

В. О. Яремчук, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю», Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України
ORCID 0000-0001-8015-9166

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У СУДОВІЙ ЕКСПЕРТИЗІ ТА КРИМІНАЛІСТИЦІ

Постановка проблеми. Інновації та впровадження новітніх технологій завжди супроводжували процес розвитку таких галузей знань, як судова експертиза та криміналістика. Так, в останні роки у зв'язку з посиленням процесів глобалізації у світі, появою нових інноваційних передових технологій, що використовують судові експерти у різних країнах світу, активізувалося міжнародне співробітництво в галузі судової експертизи й криміналістики, що передбачає співпрацю правоохоронних та правозахисних організацій як різних держав у цілому, так і судово-експертних установ, окремих експертів, а також науковців щодо судово-експертної діяльності та криміналістики, зокрема[1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питань щодо важливості врахування міжнародного досвіду для судово-експертної діяльності та криміналістики в Україні присвячені праці таких науковців, як В. А. Журавель, Н. І. Клименко, Е. Б. Сімакова-Єфремян, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітько та ін.

Метою статті є дослідження окремих питань щодо врахування інноваційного міжнародного досвіду у галузі судової експертизи та криміналістики.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі зазначається, що роль міжнародного співробітництва у сфері судово-експертної діяльності сьогодні суттєво зросла, що пов'язано з відповідними процесами в економіці, інтернаціоналізацією та глобалізацією всіх сфер людської діяльності, а також розвитком інноваційних засобів комунікації, міжнародних наукових зв'язків, що відбуваються на основі широкого міжнародного партнерства. Сучасний стан судово-експертної діяльності в Україні неможливий без систематичного звернення до практики судової експертизи й наукової діяльності інших країн світу. Тому процеси, що відбуваються в сучасному світі, потребують і нових форм міжнародного співробітництва в галузі судово-експертної діяльності[2].

В юридичній літературі вказується, що європейська інтеграція України зумовлює необхідність перейняття світових стандартів у сфері судової експертизи. Нині зусилля вчених і законодавця слід спрямовувати на розвиток судово-експертної галузі, де є важливим налагодження ефективної взаємодії судово-експертних установ України з установами та експертами інших країн, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню авторитету судово-експертної діяльності на світовому рівні та підвищенню значимості висновку експерта як джерела доказів[3].

На переконання О. М. Клюєва, міжнародне співробітництво в галузі судово-експертної діяльності є системою, що потужно розвивається та відчуває впливи найрізноманітніших факторів. Саме посилення такого співробітництва в будь-якій державі завжди зумовлено інтересами судових експертів, судово-експертних установ. Тому впрова-

[1] Дмитрієва К. С 'Актуальні напрями розвитку міжнародного судово-експертного співробітництва' (2020) 1 Юридичний науковий електронний журнал <http://lsej.org.ua/1_2020/73.pdf≥ (дата звернення: 15.09.2022)

[2] Сімакова-Єфремян Е. Б., Дереча Л. М. , М'ясоєдов В. В. 'Актуальні проблеми співробітництва з організаціями іноземних держав у сфері судово-експертної діяльності' (2018) 18 Теорія та практика судової експертизи і криміналістики 176

[3] Гаспарян С. Г. 'Напрями застосування в Україні зарубіжного досвіду кадрового забезпечення судово-експертних установ' (2020) 1 Архів кримінології та судових наук 129

дження міжнародних стандартів у судово-експертну діяльність України є суттєвим питанням і запорукою визнання висновків судових експертів України на міжнародному рівні. Існуюча мережа судово-експертних установ України потребує окремого фінансування для оновлення матеріально-технічної бази на інноваційній основі, акредитації та стандартизації обладнення для проведення експертиз; висококваліфікованих судових експертів для роботи в судово-експертних установах[1].

Використання інноваційного міжнародного досвіду у судовій експертизі та криміналістиці передбачає співпрацю між судовими експертами, криміналістами України та багатьох країн світу. У літературі вказується, що положення нормативно-правових актів національного та міжнародного характеру однозначно свідчать про те, що Україна є активним учасником міжнародного співробітництва у сфері судочинства, правоохоронної діяльності, юстиції та судово-експертної діяльності. Одним із важливих напрямів такої співпраці є обмін досвідом, спільне вирішення проблемних питань у зазначених галузях і визначення перспективних напрямів їх розвитку[2].

Так, Ю. М. Чорноус вважає, що серед різних форм міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю важливе значення має міжнародне співробітництво у діяльності з розслідування кримінальних правопорушень. Таке співробітництво можна охарактеризувати як діяльність компетентних органів держав, що ґрунтується на нормах національного і міжнародного законодавства, проводиться у межах кримінального провадження для досягнення його завдань[3].

Зокрема, Н. І. Клименко та О. А. Купрієвич переконують, що зростання кількості тяжких міжнародних злочинів вимагає тіснішої співпраці між державами в їх розслідуванні. Важливо, щоб Україні стали доступні методи та методики здійснення судових експертиз, що застосовуються в інших державах. Виходячи з того, що судова експертиза охоплює велику кількість наукових дисциплін, низку проблем експертної науки важко вирішити, використовуючи лише можливості лабораторії певної держави. Тому міжнародна співпраця має певні переваги. Так, наприклад, не можна оминути увагою і міжнародну експертну мережу «ENFSI», що перебуває на передових позиціях у світі, гарантуючи розвиток і провадження судової експертизи в усій Європі. Одним із напрямів діяльності ENFSI є досягнення високої організації в галузі судово-експертної діяльності в Європі та світі шляхом розвитку якості послуг із проведення судової експертизи в усіх видах судочинства. Також меті удосконалення методик проведення судових експертиз слугують конференції, що проводились, зокрема, у Лозанні, Кракові, Стамбулі, Гельсінках та ін. Науковцями пропонується використовувати науковий досвід експертних об'єднань Європейського союзу, навчальних інститутів і дослідницьких установ Європи, які займаються інноваційними дослідженнями у галузі судової експертизи та криміналістики[4].

Якщо говорити про міжнародне співробітництво певних судово-експертних установ України, багато з них на сьогодні є членами міжнародних експертних організацій. У цьому аспектів можна відзначити Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України. Від 2019 р. КНДІСЕ став першою установою серед експертних науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України, що бере участь у програмі обміну від Агентства Європейського союзу з підготовки співробітників правоохоронних органів. Українські судові експерти беруть участь у програмі обміну з питань безпеки, зокрема в частині Політики Європейського Союзу в сфері боротьби з організованою злочинністю. Від 2020 р. експерти КНДІСЕ стали учасниками багатьох європейських експертних програм, таких як Управління ООН з наркотиків і злочинності – спеціалізованої установи ООН по боротьбі з поширенням наркотиків й пов'язаною з ними злочинністю. Так, Програма міжнародних спільних завдань спрямована на допомогу лабораторіям з тестування наркотичних речовин в усьому світі[5].

[1] Клюєв О. М. 'До питання міжнародного співробітництва в галузі судової експертизи' (2018) 18 Теорія та практика судової експертизи і криміналістики 161

[2] Полянський А. , Юодкайте-Гранскієнє Габрієлє. 'Зарубіжний досвід взаємодії судово-експертних установ між собою та з правоохоронними органами й можливості його використання в Україні' (2021) 2 (24) Теорія та практика судової експертизи і криміналістики 26–51

[3] Чорноус Ю. М. *Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія* (Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017) 100

[4] Клименко Н. І., Купрієвич О. А. 'Міжнародне співробітництво судово-експертних установ' (2015) 4 Вісник кримінального судочинства <http://vkslaw.univ.kiev.ua/images/verstka/4_2014_Klimenko_Kyprievuch.pdf≥ (дата звернення: 15.09.2022)

[5] 'Міжнародна діяльність' (Київського науково-дослідного інституту судових експертиз) <https://kndise.gov.ua/mizhnarodna-diyalnist/> (дата звернення: 15.09.2022)

Слід відзначити також роль міжнародних судово-експертних організацій, до яких залучені і судово-експертні установи України. Ми погоджуємося з науковцями, що членство у міжнародній мережі судово-експертних установ ENFSI є стратегічним напрямом для плідного розвитку всіх вітчизняних судово-експертних установ в Україні, тому що у такий спосіб забезпечуються високі міжнародні стандарти судово-експертної діяльності, взаємодія із широкого кола питань з європейськими судовими експертами. Основний напрям діяльності ENFSI спрямований на досягнення світового рівня судової експертизи у країнах світу. Варто сказати, що тривалий час членом ENFSI від держави України був лише Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, що представляв на європейському рівні співробітництва Експертну службу МВС України. Важливим для розвитку правоохоронної та судово-експертної діяльності України є розширення кола представників нашої держави у такій поважній міжнародній судово-експертній організації[1].

Необхідно також розкрити особливості міжнародного наукового співробітництва у галузі судової експертизи та криміналістики. Так, розвиток криміналістики та судової експертизи в Україні пов'язаний із розробкою загальної та окремих криміналістичних теорій, дослідженням проблем криміналістичної техніки, тактики та методики розслідування окремих видів злочинів, формуванням загальної теорії судової експертизи (судової експертології). На сучасному етапі окремі вчені та наукові колективи здійснюють розробку і впровадження новітніх науково-технічних засобів, методів і технологій у практику протидії злочинності[2]. Відповідно це потребує врахування європейського судово-експертного досвіду.

Щорічно відбувається проведення міжнародних наукових заходів, присвяченим актуальним проблемам розвитку судової експертизи і криміналістики. Так, у вересні 2021 р. було проведено XVII Міжнародний конгрес під назвою «Криміналістика та судова експертологія: наука, навчання, практика». Його проведення організовано Академією поліцейських сил у Братиславі, Товариством словацьких криміналістів, Литовським криміналістичним товариством та Центром судової експертизи Литви. У заході взяли участь понад 100 учасників, зокрема, з Австрії, Чехії, Естонії, Німеччини, Греції, Угорщини, Ізраїлю, Казахстану, Латвії, Литви, Польщі, Словаччини та України. Модератором Конгресу виступив професор Jozef Metenko (Братислава, Словаччина). Під час Конгресу розглядалися дискусійні питання щодо застосування спеціальних знань технічних наук у криміналістиці; тенденцій розвитку методів та процедур у тактиці криміналістики; загального простору судової експертизи (forensic science) та криміналістики і значення державних та недержавних структур; криміналістичної теорії, альтернативних теорій криміналістики; перспектив оцифровування в криміналістиці та судовій експертизі; залучення спеціальних знань у криміналістичних процедурах; впливу криміналістики та судової експертизи на розвиток правового регулювання; практичної дидактики криміналістики та судової експертизи; тенденцій у методиці криміналістики; виникнення в Європі єдиної науки «судова експертиза»; взаємодії криміналістики та кримінології[3].

У 2022 р. у місті Вільнюсі (Литва) відбувся XVIII Конгрес криміналістів Для участі в Конгресі зареєструвалися понад 80 учасників з десяти країн світу. Під час його проведення розглядалися сучасні досягнення та тенденції розвитку криміналістики та судової експертології. Відбулося чотири пленарні засідання, де вчені та практики обговорювали й дискутували про інноваційні напрями розвитку криміналістики та судових наук, зокрема, про ядерну криміналістику, криміналістичну політику та криміналістичну стратегію, використання поліграфа під час розслідування та викриття неправди в показаннях, розслідування воєнних злочинів, використання цифрових слідів та ін. Організаторами було повідомлено, що наступний Міжнародний Конгрес «Криміналістика та судова експертологія: наука, навчання, практика» буде проходити в 2023 р. у Брно (Чехія)[4].

Відзначимо, що в європейських країнах конференції із судових наук проходять за певними на-

[1] Лопата О. А. 'Міжнародне співробітництво Експертної служби МВС України' (дис. канд юрид наук Національна академія внутрішніх справ, 2017) 123

[2] Шепітько В., Шепітько М. 'Криміналістика та судова експертиза в структурі юридичної доктрини' (2021) 8 Право України 12–27

[3] 'XVII Міжнародний конгрес «Криміналістика та судова експертологія: наука, навчання, практика»' (Criminalists Congress) <https://crimcongress.com/ua/news/17-й-международный-конгресс-криминали/> (дата звернення: 15.09.2022)

[4] 'XVIII Міжнародний конгрес «Криміналістика та судова експертологія: наука, навчання, практика»' (Criminalists Congress) <https://crimcongress.com/ua/news/8–10-вересня-2022-р-xviii-міжнародний-конгрес-кри//> (дата звернення: 15.09.2022)

прямами, що є відмінними у розумінні судової експертизи в Європі та Україні. Відповідно програми наукових конференцій із судових наук в Європі передбачають такі напрямки, як, судова хімія, ДНК (судова генетика), судова медицина та токсикологія, використання біометричних технологій, судова статистика та ін.[1] До того ж, зазначимо, що у США щомісяця відбувається чотири науково-практичні конференції, присвячі новітнім розробкам у галузі «forensic science».[2]

[1] 'EAFS. Stockholm 2022' <https://www.eafs2022.eu/program-2//> (дата звернення: 15.09.2022)

[2] 'Forensic Science Conferences in USA 2022/2023/2024' (Conference Index) URL: https://conferenceindex.org/conferences/forensic-science/united-states/(дата звернення: 15.09.2022)

Висновки. Отже, врахування новітнього міжнародного досвіду під час проведення судово-експертних досліджень в Україні потребує активної співпраці у різних формах міжнародного співробітництва. Прагнення України до членства в Європейському союзі потребує використання міжнародного європейського досвіду при проведенні судових експертиз в Україні. Неабияке значення також має міжнародна співпраця вчених-криміналістів, судових експертів, практичних працівників правозастосовних органів України та європейських країн у рамках проведення щорічних конференцій Міжнародним конгресом криміналістів та судово-експертними установами різних країн світу.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Chornous Yu. M. *Kryminalistychne zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv : monohrafiia* [Forensic support for the investigation of crimes: monograph] (TOV «Nilan-LTD», 2017) 492 (in Ukrainian)

Journal articles

2. Dmytriieva K. S 'Aktualni napriamy rozvytku mizhnarodnoho sudovo-ekspertnoho spivrobitnytstva' [Current trends in the development of international judicial and expert cooperation] (2020) 1 Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal <http://lsej.org.ua/1_2020/73.pdf>
3. Hasparian S. H. 'Napriamy zastosuvannia v Ukraini zarubizhnoho dosvidu kadrovoho zabezpechennia sudovo-ekspertnykh ustanov' [Areas of application in Ukraine of foreign experience in personnel support of forensic institutions] (2020) 1 Arkhiv kryminolohii ta sudovykh nauk 129–138 (in Ukrainian)
4. Kliuiev O. M. 'Do pytannia mizhnarodnoho spivrobitnytstva v haluzi sudovoi ekspertyzy' [To the issue of international cooperation in the field of forensic examination] (2018) 18 Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky. 154–162(in Ukrainian)
5. Klymenko N. I., Kupriievych O. A. 'Mizhnarodne spivrobitnytstvo sudovo-ekspertnykh-ustanov' [International cooperation of forensic institutions] (2015) 4 Visnyk kryminalnoho sudochynstva <http://vkslaw.univ.kiev.ua/images/verstka/4_2014_Klimenko_Kyprievuch.pdf> (in Ukrainian)
6. Polianskyi A. , Yuodkaite-Hranskienie Habrielie. 'Zarubizhnyi dosvid vzaiemodii sudovo-ekspertnykh ustanov mizh soboiu ta z pravookhoronnymy orhanamy y mozhlyvosti yoho vykorystannia v Ukraini' [Foreign experience of the interaction of forensic expert institutions with each other and with law enforcement agencies and the possibility of its use in Ukraine] (2021) 2 (24) Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky 26–51 (in Ukrainian)
7. Simakova-Efremian E. B., Derecha L. M. , M'iasoiedov V. V. 'Aktualni problemy spivrobitnytstva z orhanizatsiiamy inozemnykh derzhav u sferi sudovo-ekspertnoi diialnosti' [Actual problems of cooperation with organizations of foreign countries in the field of forensic expert activity] (2018) 18 Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky 175–184(in Ukrainian)
8. Shepitko V., Shepitko M. 'Kryminalistyka ta sudova ekspertyza v strukturi yurydychnoi doktryny' [Forensics and forensic examination in the structure of legal doctrine] (2021) 8 Pravo Ukrainy 12–27 (in Ukrainian)

Dissertation

9. Lopata O. A. 'Mizhnarodne spivrobitnytstvo Ekspertnoi sluzhby MVS Ukrainy' [International cooperation of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine] (dys kand. yuryd. nauk. Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav, 2017) 234 (in Ukrainian)

Websites

10. 'EAFS. Stockholm 2022' <https://www.eafs2022.eu/program-2//> (in English)
11. ' Forensic Science Conferences in USA 2022/2023/2024' (Conference Index) URL: https://conferenceindex.org/conferences/forensic-science/united-states/> (in English)
12. 'Mizhnarodna diialnist' [International activity] (Kyivskoho naukovo-doslidnoho instytutu sudovykh ekspertyz) <https://kndise.gov.ua/mizhnarodna-diyalnist> (in Ukrainian)

13. ’XVII Mizhnarodnyi konhres «Kryminalistyka ta sudova ekspertolohiia: nauka, navchannia, praktyka»’ [XVII International Congress «Criminology and forensic expertise: science, training, practice»] (Criminalists Congress) <https://crimcongress.com/ua/news/17-й-международный-конгресс-криминали> (in Ukrainian)
14. ’XVIII Mizhnarodnyi konhres «Kryminalistyka ta sudova ekspertolohiia: nauka, navchannia, praktyka»’ [XVIII International Congress «Criminology and forensic expertise: science, training, practice»] (Criminalists Congress) <https://crimcongress.com/ua/news/8–10-вересня-2022-р-xviii-міжнародний конгрес кри > (in Ukrainian)

Яремчук В. О.

Використання інноваційного міжнародного досвіду у судовій експертизі та криміналістиці

У статті проаналізовано використання міжнародного досвіду та міжнародна співпраця судово-експертних установ та науковців-криміналістів України і зарубіжних країн у галузі судово-експертної діяльності та криміналістики. Цим проблемам присвячено роботи таких науковців,, як В. А. Журавель, Н. І. Клименко, Е. Б. Сімакова-Єфремян, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітько та ін. Відзначено, що інновації завжди супроводжували процес розвитку таких галузей знань, як судова експертиза та криміналістика. Так як ці науки мають міжнародний характер, відповідно цей факт передбачає і постійну співпрацю, обмін досвідом судових експертів та криміналістів. Особливо в епоху науково-технічного прогресу для українських практиків – судових експертів необхідно впровадження інноваційного експертного досвіду.

Щорічно відбувається проведення міжнародних наукових конференцій, присвяченим актуальним проблемам розвитку судової експертизи і криміналістики. З урахуванням цього можна стверджувати, що запровадження інноваційного міжнародного досвіду під час проведення судово-експертних та криміналістичних досліджень в Україні передбачає співпрацю судово-експертних установ, окремих експертів, науковців-криміналістів у різних формах міжнародного співробітництва. Прагнення України до членства в Європейському союзі потребує використання міжнародного європейського досвіду при проведенні судово-експертних досліджень в Україні. Важливою також є міжнародна співпраця вчених-криміналістів, судових експертів, практичних працівників правозастосовних органів України та європейських країн у рамках проведення щорічних конференцій Міжнародним конгресом криміналістів.

Отже, сьогодні необхідною є плідна співпраця як з окремими експертами, так й з судово-експертними установами різних країн світу щодо урахування новітнього досвіду у галузі криміналістики і судової експертизи.

Ключові слова: *інновації, країни Європи, криміналістика, міжнародний досвід, судова експертиза.*

Yaremchuk V. O.

Use of innovative international experience in forensic science and criminalistics

The article analyzes the use of international experience and international cooperation of forensic institutions of Ukraine and foreign countries in the field of forensic examination and criminalistics. Scientific works of such scientists as V. A. Zhuravel, N. I. Klimenko, E. B. Simakova-Efremyan, Yu. M. Chornous, V. Yu. Shepitko and others. It was noted that innovations have always accompanied the process of development of such fields of knowledge as forensics and criminalistics*. Since these sciences are of an international nature, this implies constant cooperation and exchange of experience of forensic experts and* criminalistics*. Especially in the era of scientific and technological progress, the implementation of innovative expert experience is necessary for Ukrainian practitioners – court experts. Annually, international scientific conferences are held, dedicated to the current problems of the development of forensic examination and* criminalistics*. Taking this into account, it can be argued that the introduction of innovative international experience during the conduct of forensic and forensic research in Ukraine involves the cooperation of forensic institutions, individual experts, and forensic scientists in various forms of international cooperation.*

Ukraine's aspiration to membership in the European Union requires the use of international European experience when conducting forensic research in Ukraine. International cooperation of forensic scientists, forensic experts, practical workers of law enforcement agencies of Ukraine and European countries within the framework of annual conferences held by the International Congress of Criminalistics *is also important.*

Therefore, fruitful cooperation both with individual experts and with forensic expert institutions of different countries of the world and the introduction of the latest experience in the field of criminalistics *and forensic examination is necessary.*

Key words*: innovations, European countries, criminalistics, international experience, forensic examination.*

Стаття надійшла до редакції:5.09.2022 р.
Прийнята до друку: 29.10.2022 р.